

Михайло ДИМИД

XX-ЛІТТЯ КОДЕКСУ КАНОНІВ СХІДНИХ ЦЕРКОВ У САНДОМИРИ

З нагоди свята солунських братів Кирила і Методія, 13 лютого 2010 р. згідно з римо-католицькою традицією, в м. Сандомир (Sandomierz) у Польщі в рамках Кирило-Методіївських зустрічей відбулася міжнародна наукова конференція «Священні канони – 20 років досвіду». Цю конференцію організували спільно Сандомирська римо-католицька єпархія та кафедра права католицьких Східних Церков Люблінського католицького університету ім. Івана Павла II.

Привітальне слово виголосив правлячий архиєрей Христофор Ніткієвіч, відзначивши велику роль святих покровителів Європи Кирила і Методія для ідеї єдності Церкви. Він нагадав, що покровительство над Європою святих Венедикта і Кирила та Методія установив Слуга Божий Іван Павло II, а в 1990 р. він же проголосив Кодекс Канонів Східних Церков (далі – ККСЦ). Для сучасної Європи символічними є ці постаті і події, а також і жести Івана Павла II, який в церемонії свого сходження на Римський престол 22 листопада 1978 р. підняв з колін і тепло обняв як Йосифа Сліпого, так і Стефана Вишинського. Знаковим для Церкви є й ККСЦ, який мав би допомогти доходити до єдності.

Першим доповідачем на конференції був єпископ Христо Проїков, що є єкзархом Римського Престолу для греко-католиків у Болгарії. Він, насамперед, подарував сандомирському владиці Христофорові ікону Богородиці з відомого православного монастиря в Рилі, а доповідав на тему «Кирило-Методіївські коріння католицької

спільноти в Болгарії». Він, зокрема, покликався на Івана Павла II, який писав, що віднаходити своє християнське коріння Європа може за допомогою святих Венедикта і Кирила та Методія. Визначним внеском солунських братів у культурне життя Європи та однією з найвидатніших подій її історії було створення слов'янської абетки – глаголиці, яку записав Константин (Кирило), та кирилиці, яку на основі глаголиці розробив учень солунських братів Климент. Староболгарська мова стала третьою класичною мовою Європи.

Болгарська Церква теж тісно пов'язана із культурним надбанням Кирила і Методія – вона повстала від Хрещення Болгарії в 864 р. Бажаючи зберегти самобутність, князь Борис, зразу після Хрещення, вніс до Царгороду прохання про патріархат. Оскільки не було позитивної відповіді з Царгороду, то 866 р. Болгарська Церква нав'язала контакти з Римом та передала 100 запитань і прохань, одним із яких було піднесення їхньої Церкви до рівня незалежного архієпископства. На Царгородському соборі 879 р. Болгарська Церква була викреслена із списку єпархій патріархату, та вона повернулася до цього первопрестолу в іншому ранзі. Все ж контакти з Римом існували в XIII ст., але недовго, бо в 1393 р. турки окупували Болгарію на багато століть. Виникнення греко-католицької Церкви в Болгарії в 1860 р., коли група православних поєдналася із Римом, слідує тій самій кирило-методіївській логіці – захистити власну культурну та національну ідентичність і досягнути хоч якусь автономію. Владика Хрісто наголосив, що Болгарська Церква – перша, яка, побудована на етнічній основі, отримала в лоні Царгородського патріархату автономію, а згодом патріархат.

Після такого історичного погляду на внесок Кирила і Методія в життя європейської культури та на ідею помісних Церков, учасники міжнародної конференції взяли участь в архиєрейській Божественній Літургії св. Івана Золотоустого в катедральному соборі Народження Найсвятішої Марії Панни (Різдва Богородиці). Літургію очолив екзарх Римського Престолу для греко-католиків Греції Димитрій Салахас, а з ним відправляли вже згадані

єпископи Хрісто та Христофор, а також інші латинські та східні єрархи, в тому числі двоє українських владик із Польщі – Перемисько-Варшавський митрополит Іван Мартиняк та Вроцлавсько-Гданський єпарх Володимир Ющак, а також архимандрит Сергій Гаєк із Білорусі. Були теж присутні численні пресвітери із Польщі, України, Білорусі, Греції, Словаччини. Додав краси Літургії спів греко-католицького кафедрального хору з Перемишля.

Отримавши Божу благодать у часі Євхаристійної трапези, учасники конференції під головуванням професора канонічного права Люблінського католицького університету Маріяна Стасяка слухали доповідь відомого у світі знавця церковного права, єпископа професора Димитрія Салахаса, на тему «Душпастирсько-правні міжцерковні відносини між східними і латинськими католиками».

II Ватиканський собор (Декрет про Східні католицькі Церкви, далі – ДСЦ 2) ствердив існування «помісних Церков» (ix є 22) і бажання, щоб ці Церкви «проквітали» і краще були інкорпоровані в одну святу католицьку Церкву. Крім того, Собор проголосив, що всі ті Церкви мають «однакову гідність», а також окремішність правопорядку (ДСЦ 3). Жодна з них не може бути вищою від інших з причин обряду. Це теж стосується можливості і обов'язку проповіді та місії в цілому світі, що не є привілеєм однієї лише латинської Церкви (ДСЦ 5). З цього видно, що II Ватиканський собор наголосив на сопричасті, яке має існувати між всіма Церквами Сходу і Заходу під наглядом єпископа Риму.

Коли говорити про Східні католицькі Церкви, то зразу приходить на думку поняття «уніатизм». Змішана православно-римокатолицька комісія 1993 року в Баламанді заявила, що «уніатизм як метод пошуку єдності», до якого вдавалися в минулому, вже не є актуальним (Баламандський документ 2, далі – БД)¹, однак додала, що ці Церкви мають права і обов'язки, пов'язані з Римським

¹ Баламандський документ: «Уніатизм, метод об'єднання минулого, і сучасний пошук повного сопричастя», 23. 06. 1993 р. (<http://www.dukhovnist.in.ua/images/stories/2011.pdf>).

сопричастям (БД 16). Ці Церкви мають право існувати чи на власній території, чи там, куди переїжджають їх вірні (БД 3). II Ватиканський собор наголосив на праві і обов'язку Східних католицьких Церков самим собою керувати, бо вони вміють це робити найвідповідніше до звичаїв своїх вірних (ДСЦ 5).

Звідси й два Кодекси в Католицькій Церкві – щоб зберегти два способи думання і діяння в Церкві. ККСЦ обмежується до загальних норм, а «партикулярному праву окремих Церков свого права передає все те, що не вважається обов'язковим для загального добра всіх Східних Церков»².

Коли говорити про практичне застосування цих Кодексів, то насамперед треба себе запитати: до кого вони звернені? ККСЦ 1 пише про себе, що він стосується «всіх католицьких Церков, і тільки їх, хіба що виразно постановлено щось інше щодо відносин із латинською Церквою». ККПЗЦ 1 стверджує, що «канони цього Кодексу відносяться тільки до латинської Церкви». Однак ККПЗЦ інтерпретується як норма, що передбачає виїмки, які, однак, мають бути чітко вказані в тому ж ККПЗЦ. Хоч логічно, що два Кодекси визначають своїх прямих адресатів, однак вони містять закони для західних і для східних, а це означає, що вони творять єдиний Кодекс для всієї Церкви. В ККСЦ є випадки, коли закон ККСЦ стосується латинської Церкви, що вводиться виразом *etiam Ecclesiae Latina* (ККСЦ 37, 41, 207, 322 §1, 432, 696, 830 §1, 916 §5, 1465). В ККПЗЦ теж є канони, які згадують і зобов'язують Східні Церкви (111 §1, 112 §2, 214, 372 §2, 383 §2, 450 §1, 476, 479 §2, 518, 535 §2, 846 §2, 923, 991, 1015 §2, 1021, 1109, 1248 §1).

Оскільки нині немає у світі єпархії, де б не жили вірні різних Церков, усі єпископи повинні знати обидва Кодекси. Кожен вірний католик має бути записаний до власної католицької Церкви, або, як колись казали, до Церкви свого обряду, а це диктує необхідність застосовувати в єпархіях один або другий Кодекс, залежно від потреб

² Іван Павло II. Конституція *Sacri canones* («Священні канони», 18.10.1990) // AAS 82 (1990) 1033-1044.

вірних. Від правильного запису у своїй Церкві залежить, наприклад, можливість укласти законне подружжя. Обряд належить до сфери особистого, а не «територіального». Хрещення мало б завжди відбуватися у власній Церкві і обряді, щоб явним і конкретним було воцерковлення новоохрещеного. Оскільки не обряд Хрещення, а юридична норма важлива для запису в Церкву, то дитина віком до 14 років, охрещена у легальний чи нелегальний спосіб в іншій Церкві, все ж належить до Церкви батька. Ці норми ясніше прописані в ККСЦ, ніж у ККПЗЦ, однак вони однаково чинні для всіх.

Іншою причиною, яка диктує потребу в користуванні обома Кодексами, є становище багатьох східних католицьких християн, які з різних причин скитаються по світі. Така ситуація небезпечна, бо на практиці в багатьох членів латинського духовенства лишається дух *praestantia ritus latini* (вищості латинського обряду). Емігрант мусить вжитися у суспільство, до якого приїхав, але не мусить розривати зв'язок з власним корінням і власною Церквою. Ця проблема стосується не тільки поодиноких вірних, а й цілих Церков, бо деякі з тих Церков, що більшість їхніх вірних залишили матірню територію, можуть пропасти. Це приводить до створення канонічного права діаспори або канонічного права для східних емігрантів. Вже Римський архиєрей Лев XIII в апостольській конституції «Гідність східних» (*Orientalium dignitas*) із 1894 р. піддавав виключенню із церковного сопричастя тих латинських пресвітерів, які старалися віддалити східних католиків від їхньої Церкви. В 2004 р. папська Рада у справах душпастирства мігрантів і неосілих видала інструкцію «Любов і милосердя Христові стосовно мігрантів» (*Erga migrantes caritas Christi*), яка, зокрема в п. 52, пригадує, що кожний східний християнин має залишитися в своїй Церкві, навіть якщо перебуває під душпастирською опікою іншої Церкви.³ Щодо такої ситуації

³ Папська Рада у справах душпастирства мігрантів і неосілих. Інструкція *Erga migrantes caritas Christi* (Любов і милосердя Христові стосовно мігрантів) / Пер. з італ. Р. Тереховський. Львів 2009.

ККСЦ 38 уживає термін *comissi* («доручені»), який означає, що всі вірні мають бути під опікою місцевого латинського єпископа, якщо немає свого, однак не мають бути записані до латинської Церкви.

Дотепер соборова і кодексова норма приписують, що патріархи не мають влади над своїми вірними поза канонічною територією. Однак ККСЦ 148 передбачає, що патріархи мають *ius vigilantiae* (право нагляду) над своїми вірними, а це значить, що вони повинні отримувати інформацію про стан Церкви в діаспорі та, якщо вважають за потрібне, пропонувати Римському архиєреєві нові ініціативи для поліпшення духовної опіки над ними. Іван Павло II в конституції *Pastor Bonus* («Добрий пастир») із 1988 р. в п. 59 говорить про Конгрегацію у справах Східних Церков і наказує творити «власну єрархію» там, де це дозволяє зробити відповідне число вірних і умови. ККПЦЗ 383 передбачає творення структур для вірних східних католицьких Церков в рамках римо-католицьких єпархій, навіть передбачає посаду окремого синкела. ККПЦЗ 518 приписує також закладення персональних парохій на основі обряду, бо де спільнота, там і територія – територіальну роль відіграє не лише географія.

На закінчення доповідач сказав, що основним законом Церкви завжди лишається спасіння душ, про що сильно наголосив II Ватиканський собор.

Наступним доповідачем був американський учений-каноніст Джорж Галларо із Богословської семінарії в Пітсбургу. Тема його доповіді – «Східні Церкви “свого права”»: поняття, статус і територіальна структура».

Говорячи чи пишучи про Східні Церкви, важливо насамперед уточнити термінологію, бо в цьому питанні вона дуже залежить від контексту. Східна Церква та всі її традиції – олександрійська (коптська, ефіопська), антиохійська (сирійська, маронітська, маланкарська), царгородська (візантійська різних народів), східно-сирійська (халдейська, малабарська), вірменська – розвинулися на основі Єрусалимської Церкви, в міру її поширення по світі. Існують два роди Східних Церков – Східні Церкви, які не є в сопричасті з

Римом, як теж Східні католицькі Церкви. «Православ'я» означає християнство II тисячоліття, яке все більше конфліктувало із Західною Церквою.

Нині, після II Ватиканського собору, східні спільноти вірних в католицькій Церкві називаються Східними Церквами. Конституція «Світло народів» 23, пише: «Поодинокі єпископи є видимим началом і основою одности своїх партикулярних Церков, що оформлені на взір Церкви вселенської», – вони одна Церква. В п. 27 читаємо, що «єпископи кермують своїми повіреними партикулярними Церквами, як Христові намісники та послі». Доповнює цю картину Декрет про пастирський уряд єпископів у Церкві «Христос Господь», де в п. 11 написано, що, єпископ не сам, а тільки «за допомогою пресвітерату» творив окрему партикулярну Церкву.

Яке місце в тому мають Східні Церкви? Як об'єднуються члени однієї Церкви, що в різних юрисдикціях? Догматична конституція про Церкву «Світло народів» 23, пише, що в результаті діяльності апостолів та їхніх наступників створилися різні групи Церков із власним правопорядком, звичаєм, богословським переданням. Деякі групи Церков були патріярхатами і такими залишилися. Інші від них унезалежилися і самі стали патріярхатами. Інші ще ніколи не належали і не належать до патріярхатів. Деякі приналежні до патріярших матірних Церков і все це «повніше показує католицькість неподільної Церкви». ДСЦ 2 дає іншу дефініцію Церкви: «свята й католицька Церква, що є таїнственным Тілом Христовим, складається з вірних, що об'єднані органічно в Святім Дусі тою самою вірою, тими самими таїнствами та тою самою владою, зрослися в різні, злучені ієрархічно громади та творять помісні Церкви або Обряди». З того виходить, що вселенська Церква – це не поодинокі єпископи, а вірні, об'єднані однією вірою та ієрархією, це спільнота Церков з внутрішньою структурою (синодами), репрезентованих головами синодів.

ДСЦ 3 вказує, що Східні і Західна Церкви – хоч різні, але всі віддані під кермо Римського архиерея. Однак Східні Церкви – це

Церкви, що живуть однією із древніх церковних традицій і об'єднують кілька епархій під керівництвом глави, який перебуває в сопричасті з Римським архиєреєм. Римський архиєрей має право втручатися в справи Східної Церкви, коли вважає за потрібне, – іншими словами, він має права першоєрарха тих Церков, причому сам є першоєрархом своєї Церкви. Те, що Римський архиєрей може прямо керувати Східними Церквами, коли вважає за потрібне, не підпорядковує їх Римській Церкві. Вони завжди залишаються в «сопричасті» із її адміністративним центром – «Римським престолом». Це можна чітко побачити в словах апостольської конституції з 1967 р. *Regimini Ecclesiae universae*, 43 («Провід Вселенської Церкви») папи Павла VI, в яких він визначав її склад: Конгрегація у справах Східних Церков «складається із стількох офісів, скільки є обрядів Церков, що в сопричасті із Апостольським Престолом»⁴.

Говорячи про структуру «партикулярної» Церкви, не треба забувати останнього вислову ДСЦ 9: «...зберігаючи невід'ємне право Римського архиєрея для інтервенції в поодиноких випадках».

Той же ДСЦ 7 передбачає окремий зв'язок між єрархом з-поза патріархальної території з єрархією патріархату цього обряду на власній території. Це нова правова норма – попереднє право заперечувало такий юридичний зв'язок між діаспорою і матірніми церковними структурами.

Між двома Кодексами існує термінологічна неузгодженість, коли йдеться про східні спільноти, названі «партикулярними Церквами». ККПЗЦ уживає термін «партикулярна Церква» до епархії – так само, як це перед тим чинили декрети II Ватиканського собору «Світло народів» і «Христос Господь». 1977 р. введено в обіг вислів «обрядова Церква свого права», що й було записано в ККПЗЦ 111 і 112. В інших канонах цей західний кодекс уживає вислів «обряд». Натомість ККСЦ термін

⁴ Павло VI. Апостольська конституція *Regimini Ecclesiae Universae*, 15.08.1967 // AAS 59 (1967) с. 885-928 (http://www.vatican.va/holy_father/paul_vi/apost_constitutions/documents/hf_p-vi_apc_19670815_regimini-ecclesiae-universae_it.html).

«обряд» вживає для літургійного богочитання, а термін «Церква» – для окремої спільноти вірних, бо його редактори вважали, що нема небезпеки замішання між «єдиною Церквою» і «помісною Церквою». Таким чином, ККСЦ вже ясно говорить про патріярші Церкви, верховно-архієпископські та інші та уважає, що латинська Церква, оскільки має власне право, є теж однією з помісних Церков.

На закінчення наголосимо: нині ясно, що кожна помісна Церква має внутрішню автономію, а з того випливає інша очевидність – така помісна Церква потребує законотворчих і керівних органів та можливості самореалізації. Так виправляється історична несправедливість супроти Східних католицьких Церков, які часто вважалися одним із латинською Церквою, і нині вони повинні мати змогу справді вільно дихати і жити згідно з власною східною традицією.

Професор Лешек Адамович виголосив доповідь «Східні католики в душпастирстві латинської Церкви в Польщі». Пригадавши, що в Церкві постійно виникають нові реалії, він звернув увагу на неясності в окресленні деяких церковних структур, зокрема в Польщі. В цій країні є дві східні структури – українська та вірменська, і ще ординаріат для східних, які не мають власного єпарха. В 1943 р. існував теж екзархат для лемків, що в офіційному ватиканському довіднику *Annuario pontificio* то зникає, то знову час від часу появляється. Щодо Перемиської єпархії, то, наприклад, вона свого часу фігурувала як Перемишль, що приналежний до Львова. Згодом єпархія перейшла під юрисдикцію Варшави і врешті-решт стала позатериторіяльною митрополією. В Польщі всі українці греко-католики юрисдикційно належать до Перемисько-Варшавської митрополії УГКЦ. Колись вони були підпорядковані римо-католицькому польському примасові. Щодо вірмен та інших східних католиків немає остаточного визначення повноважень, і невідомо, чи існуючі структури мають кумулятивну владу чи ексклюзивну, тобто чи ці вірні можуть звертатися до місцевих структур для отримання духовних благ, які їм належать як вірним католицької Церкви, чи вони мусять шукати тільки своїх пастирів.

Існує питання і щодо приналежності українських єпископів до Конференції польських єпископів. У статутах їх називають «єпископами візантійсько-українського обряду», що не відповідає сучасному канонічному праву, бо вони є єпископами *Церкви*, а не *обряду*.

В Польщі потрібна формація та інформація духовенства на всіх єрархічних рівнях щодо багатьох різних питань. Треба викладати принаймні елементи східного права в латинських семінаріях і факультетах. Конечно знати деякі основні відмінності між східним і західним правом, як, наприклад, те, що диякон в Східній Церкві не може бути делегований для благословення подружжя, що існує кількості літня практика і целібату, і одруженого духовенства, що співслужіння латинських і східних єреїв можливе і що термінологія інакша...

Протягом останніх 60 років багато людей у Польщі практикують в іншому (не своєму) обряді через те, що їхня Церква була заборонена. Треба подумати про те, що можна зробити, аби ці люди повернулася до своєї Церкви. Як один із можливих розв'язків можна запропонувати таке: лишити у добрій волі тих, хто несвідомий своєї східної приналежності, а тих, хто сумнівається, – поінформувати про права і встановити час призадуми для прийняття остаточного рішення.

Остатню доповідь на тему «Впровадження в проблематику Партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви» виголосив протосинкел Перемисько-Варшавської архієпархії, митрофорний протопресвітер доктор Євген Попович.

У вступі доповідач з'ясував, що Партикулярне право – це лише додаток до ККСЦ, «згідно приписів права – *ad normam iuris*». До Партикулярного права ввійшли лише відмінності, які існують між Східними католицькими Церквами і які не були прописані в ККСЦ.

Далі, докладно і в деталях, у доповіді було представлено історію кодифікації Партикулярного права УГКЦ із поданням великої кількості імен спеціалістів та постанов синодів єпископів УГКЦ. Новизною в представленні є джерельні документи для Партику-

лярного права, які подані зокрема на основі архівів Митрополітової Курії в Перемишлі. На жаль, деякі важливі імена редакторів нинішнього Партикулярного права УГКЦ не подані, як наприклад не згадується отець доктор Олег Каськів, докторська праця якого стала практично нинішнім Партикулярним правом УГКЦ.

Доповідач поділився ще однією цікавою думкою: різні «статути» УГКЦ потрібно уважати за доповнення до Партикулярного права УГКЦ. Він поділив статути на три категорії:

- 1) статути, прийняті і видані Синодом єпископів УГКЦ, які відносяться до всієї Церкви свого права;
- 2) статути, прийняті Синодом єпископів Києво-Галицької митрополії, які відносяться до Церкви на її канонічній території;
- 3) статути, прийняті митрополіями чи єпархіями поза кордонами канонічної території УГКЦ⁵.

В першій категорії виокремлені такі статути:

- 1) статут Синоду єпископів УГКЦ, прийнятий 17 листопада 1995 р. Статут складається із 21 артикулу і додатка, який стосується висування кандидатів у єпископи.
- 2) статут Трибуналу Києво-Галицького Верховного Архієпископа, затверджений 30 червня 2005 р., містить 75 артикулів.
- 3) статут Патріаршої літургійної комісії УГКЦ, прийнятий на Синоді єпископів у Філадельфії 27 вересня 2007 р., складається із семи розділів.
- 4) проект статуту синодального керівництва УГКЦ, прийнятий Синодом єпископів у Києві 2007 р.
- 5) статут постійного Синоду УГКЦ⁶.

Тут бракує Тимчасового статуту Патріаршого собору УГКЦ, виданого 2002 р. секретаріатом собору УГКЦ, який складається із 13 артикулів.

⁵ Ks. E. Popowicz. Prawo partykularne Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego. Wprowadzenie w problematykę // *Spotkanie Cyrylometodiańskie. Międzynarodowa konferencja naukowa «Sacri canones – 20 lat doświadczeń»*. Sandomierz 2010, с. 127-159 (144).

⁶ Там само, с. 144-145.

В другій категорії подані такі статuti:

- 1) статут Синоду єпископів Києво-Галицької митрополії УГКЦ, прийнятий *ad exregimentum* 12 липня 2002 р. на п'ятирічний період, складається із 33 артикулів;
- 2) статут Пресвітерської ради, прийнятий Синодом єпископів Києво-Галицької митрополії 8-9 березня 2006 р., складається із шести розділів і нараховує 25 пунктів;
- 3) статут Між'єпахіяльної комісії душпастирства охорони здоров'я, прийнятий Митрополитим синодом 27-28 квітня 2006 р. Статут складається із шести розділів;
- 4) статут Колегії єпархіяльних радників, прийнятий Синодом Києво-Галицької митрополії 20 листопада 2006 р. на трирічний період. Статут складається із дев'яти розділів і 42 артикулів;
- 5) статут Душпастирської ради, прийнятий Синодом єпископів Києво-Галицького верховного архієпископства 21 червня 2007 р. Статут складається із п'яти розділів».

В третій категорії подані статuti, прийняті в Перемисько-Варшавській архієпархії УГКЦ в час єпархіяльного собору 14-16 березня 2002 р. в Перемишлі:

- 1) статут Душпастирської парохіяльної ради;
- 2) статут Економічної парохіяльної ради;
- 3) статут Молодіжного греко-католицького братства «Сарепта»;
- 4) Основи літургійного життя в Перемисько-Варшавській архієпархії;
- 5) Основи міжконфесійних відносин та єкуменічної діяльності в Перемисько-Варшавській архієпархії;
- 6) Приписи про формацію постійних дяконів і нижчого духовенства в Перемисько-Варшавській архієпархії;
- 7) статут Душпастирської єпархіяльної ради;
- 8) статут Економічної єпархіяльної ради;
- 9) статут Комісії душпастирства молоді;
- 10) статут Архієпархіяльної комісії збереження пам'яток.⁷

⁷ Ks. E. Popowicz. Prawo partykularne Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego. Wprowadzenie w problematykę // *Spotkanie Cyrylometodiańskie. Międzynarodowa konferencja naukowa «Sacri canones – 20 lat doświadczeń»*. Sandomierz 2010, c. 145-146.

До цієї останньої категорії кожна єпархія УГКЦ може додати свій внесок.

Митрофорний протопресвітер Євген Попович старався проаналізувати 148 канонів Партикулярного права УГКЦ, йдучи за двадцятьма дев'ятьма титулами ККСЦ.

На заключення він сказав, що Партикулярне право УГКЦ відповідає духові ККСЦ, вірне східній традиції і натхнене II Ватиканським собором. Воно також узгоджується з напрямком, вказаним Замойським і Львівським соборами 1720 і 1891 років, а також соборів нерозділеної Київської Церкви. Чого бракує Партикулярному праву УГКЦ, то це систематизації, зокрема останніх синодальних документів, для чого і потрібний – на думку доповідача – перегляд і доопрацювання Партикулярного права УГКЦ.

Потрібно, однак, додати, що такі міркування є напевно дуже оптимістичні, а тема Партикулярного права УГКЦ вимагає ще докладнішого аналізу – це, зокрема, стосується відрізнення звичайного і надзвичайного втручання Римського Архиєрея у справи УГКЦ, питання справедливого утримання священнослужителів, їхнього рангу, місця богослова в Церкві, компетенції ректорів семінарій, напряму богословського і людського виховання семінаристів, винагороди за молитви, т. зв. мішаних подруж, таїнств християнського втаємничення, надзвичайних спільних літургій, закордонних єпархій і т.д., але це вже перевищує компетенції Партикулярного права, а переходить в царину Помісного права. Помісне право – це кодифіковане право Київської Церкви, на основі всіх її законодавчих актів, включно з ККСЦ як інтегральною частиною власного права. Як у минулому в Київській Церкві царгородське церковне право було інтегроване в Кормчій книзі, так нині УГКЦ потребує такого права, яке б включило римське канонічне право, для неї написане, в додаток до власного кодифікованого права, сформованого на основі канонічних джерел власної минувшини.

Анотація

ККСЦ належить до правової системи Римської Церкви, і єпископи Римського сопричастя повинні у своїх діях керуватися двома основними кодексами, виданими Іваном Павлом II, – ККПЗЦ та ККСЦ. Партикулярне право Східних Католицьких Церков – його форма і компетенції – не до кінця окреслене і буде визначатися в процесі розвитку самосвідомості самих Церков, які можуть це право поширити поза ККСЦ, особливо через власне статутне право, а також через нові реалії міграції вірних, до яких кожна Церква має право стосувати власне *ius vigilantiae*.

Annotation**Fr. Mykhajlo Dymyd. *The 20th Anniversary of the Codex of Canons of Eastern Churches in Sandomierz***

The article points out that the CCEC belongs to the legal system of the Roman Church and the bishops of the Roman communion in their actions should be guided by two main codes issued by John Paul II. As to the particular law of the Eastern Catholic Churches, its shape and competence are not fully defined and will be determined depending on the development and self-consciousness of the very Churches, which can extend this right beyond the CCEC, especially through their own statute law, as well as through the new realities of migration of faithful, to whom each Church has the right to apply its own *ius vigilantiae*.